ſiquis aliter dicat. CLIN. Quidni? ATHEN. Si hæc ita habere ſe videbuntur, probabimus vtique. Sin aliter, reprobabimus. CLI. Ita certè. Nónne igitur hoſpes, hæ nobis tanquam neceſſariæ doctrinæ modò ſanciendæ ſunt, ne inanis ſit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, ſed ea conditione, vt ſolui à reliquo diſciplinæ ciuilis ordine poſſint, ſi fortè nullo modo vel ponentibus nobis, vel vobis quibus poſita fuerint, probabuntur. CLI. Iuſta hæc eſt conſtitutio. ATH. Sed aduertamus nunc vtrum ſtellarum nobis doctrina placeat. CLI. Dic modò. ATH. Mirum quid in his accidit quod tolerari, minimè poteſt. CLI. Quid illud? ATH. Maximum deum, totúmque mundum dicimus inquirendum non eſſe, nec rerum cauſas multo ſtudio indagãdas, nec pium id ducimus: quum tamen contrarium videatur rectè fieri poſſe. CLINIAS. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hæc aliena quidem à ſenioribus doctrina videbitur: ſed quum probam, veram, ciuitatique vtilem ac deo ipſi amicam putem, ſilere nõ poſſum. CLI. Conſentanea loqueris. Sed nunquid circa ſtellas doctrinam talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc, ô boni viri, de magnis diis, ſole dico ac luna, vt breuiter dicam, Græci omnes. CLIN. Qua ratione mentimur? ATH. Solem ac lunam nunquam iter idem facere opinamur, & alias quaſdam cum his ſtellas errare dicimus, quas planetas vocamus. CLIN. Per Iouem hoſpes verum eſt, quod dicis. Sæpe nanque ipſe oculis vidi Luciferum & Heſperum & alias quaſdam nũquam eundem facere curſum, ſed omnino errare: ſolem autem ac lunam errare ſemper, omnes cognouimus. ATH. Hæc, ô Megille, & Clinia ſunt, quæ iunioribus ciuibúſque noſtris de diis cœleſtibus vſque adeò diſcẽda cẽſeo, vt in eos prophanum nihil loquantur, ſed ſacrificando piéque vouendo laudibus ſemper honorẽt. CLI. Rectum quidem hoc, ſi modò poſſibile primum eſt, quod dicis perdiſcere: deinde etiã ſi minus rectè de his non loquimur, poſtquàm verò didicerimus, rectè loquimur, ſi inquam, ita eſt, ego quoque talẽ doctrinam eatenus diſcendam eſſe cõcedo. Hęc igitur ita ſe habere, conare tu quidẽ diligenter exponere: nos verò audiemus atque diſcemus. ATH. Non eſt facilè, quod dico, percipere, nec rurſus omnino difficile nec longo vt diſcutiatur, indiget tempore. Cuius ſignũ eſt, quòd ipſe nec nuper, nec iam olim audiui, & nunc breui tempore ſignificare vobis poſſum. Quæ tamen ſi difficilia penitus eſſent, nec ego declarare nec vos percipere hac ætate poſſetis. CLI. Vera dicis, ſed quænam hæc eſt doctrina, quam mirabilem eſſe dicis, & iunioribus neceſſariã, nobíſq; ignotam? Conare apertiſſimè iſtud oſtendere. AT. Conabor equidem. Non eſt, ô viri optimi, vera hæc de ſole & luna cæteriſq; ſtellis opinio, quòd vnquã pererrent, ſed cõtrà ſe res habet. Eandẽ enim quoduis illorum viam, non multas, circumeũdo peragit: quamuis videatur per multas ferri. Quod verò in eis velociſſimum eſt, non rectè tardiſſimum, & contrà cõtrarium iudicamus. Quæ cũ ita ſint nos autem aliter exiſtimemus, ſiquidẽ in olympico ludo, curſu certante ſpectaremus, & velociſſimum tardiſſimè, tardiſſimũ velociſſimè currere prædicaremus: laudibúſq; viciſſe victum caneremus: non placerẽt, vt arbitror, laudes noſtræ curſoribus. Nũc verò cum de diis ſimiliter peccemus, nónne ridiculi ſumus, ſimilitérque aberramus à recto? CLI. Ridiculi quidẽ, ATH. Nulloq; pacto accepti diis, cũ falſa de ipſis canimus. CLI. Si hæc ita ſed ſe habent, vera dicis. AT. Atqui ſi ita habere ſe oſtẽderimus, diſcenda vſque eo hæc omnia. Sin minimè, dimittenda: nobiſq; ita de his cõceſſum ſit. CLI. Prorſus. ATH. Sed inſtituta iã de doctrinarũ diſciplina finẽ habeat. De venatu autem ſimiliter iudicandum, ac de huiuſmodi omnibus. Videtur enim legumlatoris officium non ſolùm hoc eſſe, vt leges conſcribat, ſed etiam vt medio vtatur illo, quod inter admonitionem eſt & leges, quo & nos ſæpius vſi ſumus, præſertim cùm de educatione infantium loqueremur. Nam in hac re multa eſſe diximus, quæ non ita dici poſſunt, vt leges de ipſis ponantur, idq; tentare demẽtis eſſe. Ita verò conſcriptis legibus & republica cõſtituta, non eſt præſtãtis virtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum eſſe ciuem, qui legibus quàm optimè miniſtrauit, & quàm maximè paruit: ſed perfectior illa eſt, eum eſſe talem, qui legumlatoris leges ferẽtis & laudantis vituperantiſq; ſcriptis omnino per totã vitã paruit. Hæc ciuis præcipua laus eſt. Nẽpe oportet, vt legis conditor leges non ſolùm conſcribat, ſed etiam declarationem quãdam his adiũgat, qua quæ honeſta turpiáue ſibi videntur, ſignificet. C[illegible]ẽ quoque ſummũ oportet nõ minus hæc, quàm quæ mulcta impoſita à legibus mãdata fuerint obſeruare. Ad hoc verò rem, qua de agitur, quaſi teſtẽ adducimus. Magis enim quod volumus aperit. Venatus enim res latior eſt, nomine vno compræhẽſa. Alius aquaticorum, alius volatilium, alius pedeſtrium: nec ferarum ſolùm, verùm etiam hominũ, horúmq; non bellicus tantummodo, verumetiam qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius vituperationem habet. Rapinæ quoq; latronum, caſtrorúmque venatus ſunt. Quamobrẽ qui de venatu leges eſt cõditurus, nec iſta præterire poteſt, neq; ſingulis ordine certo atq; mulcta, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciẽdũ eſt? Oportet vt legiſlator quæ in venatione laudãda ſunt, laudet: quæ contra, vituperet, ad iuuẽtutis exercitationẽ. Iuuenes autem cùm audiuerint, ita parere debẽt, vt nec labore, nec voluptate reuocati aliter faciant quàm legiſlator conſuluit. Imò verò magis honorẽt, quæ cũ laude dicta & exhortando propoſita ſunt, quàm quæ minaci & vindice lege firmata. His ita propoſitis congrua deinceps laus & vituperatio venationis conſcribi poteſt: vt quæ meliores animos iuuenum facit, laudetur: quæ contrà, vituperetur. Dicamus igitur deinceps ad eos ſic, precibus interpoſitis: Vtinam vos, ô chariſſimi, nunquam marinæ venationis hamiq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorum animaliũ die ſiue etiam nocte per otioſam venationem ſagena capiẽdorũ: nec piraticæ amor, per maria venatores hominũ iniquos atq; atroces vos faciat. Furti verò latrociniíque cupiditas in vrbe, vel regione committendi nec in mentẽ quidẽ veniat veſtrã, nec volatilium iucunda venatio ſeruilis magis quàm libera. Pedeſtrium ergo venatio vobis ſola relinquitur. Sed nec dormiẽtium, quæ vicibus quibuſdam interpoſitis fit, nocturnáq; vocatur, & otioſorum hominum eſt, laude digna habetur, neque etiam quæ in laboris remiſſione fit, & retibus laqueiſque non conſtantis animi viribus ferarũ domat atrocitatem. Sola ergo quadrupedum venatio illa reſtat omnibus optima, quæ equis, canibus, corporis viribus agitur. Nam quibuſcũque diuinæ curę eſt fortitudo, ij quadrupedes omnes, curſu, vulneribus, teliſque manu propria venando vincere

Sol & luna magni dij.

Ciuis præſtantis laus.

De venatione.

debent. Sed laus vituperatióque venandi ita diſtincta ſit. Lex autem iſta. Sacros quidem hos venatores vbicunque venari velint, nemo prohibeat. Venatorem nocturnum retibus & canibus ſuis fidentem, nemo vſpiam ſinat venari. Auceps per incultos agros montéſque vagari permittatur. A cultis locis ſacriſque à quocunque pellatur. Piſcator nec in portubus, nec ſacris fluuiis, paludibus, ſtagniſque venetur: in aliis liceat, dummodò ſuccorum non vtatur permixtione. Sed iam inſtitutiones de diſciplina finem habeant. CLI. Præclarè loqueris.

DIALOGVS OCTAVVS DE LEGIBVS, VEL DE LEGVMLATIONE.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

QVæ modò de præcipuo ſingulariq; vnius Dei cultu ex multis Platonis noſtri teſtimoniis aſſeruimus, poſſumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum abſque controuerſia cõfirmare. In his enim vniuerſam deorum, vt ita dixerim, ſynagogam, vnico ſubdit regi, prout vult ſingulis imperãti, aliaq; aliis officia iuſtè diſpertiẽti & humana per illos ordine diſpenſanti: nõ quaſi abſente hinc illo ſed vt apparet in quarto legum, potius ita volente. Iubet itaque Plato primùm quidem deũ propter ſe adorari. Sequentes verò qui participes eius dij quoq; dicuntur, amari tanquam illi ſimiliores. Honorari etiam vt vicarios, imò & aduocari quaſi conciliatores, audiri etiam vt diuinæ mẽtis interpretes. Exaudiri denique ceu maieſtatis diuinæ præcones. Iubet & templa condi in vrbe: & vrbem ipſam quaſi ædem ſacrã in partes diſtribuit duodecim. Quemadmodum & deus templum ſibi ipſe conſtruxit, mundum duodecim ſphærarũ choris ornatum: Sacerdotibus quoque munitum, id eſt, ſpiritibus præditis ratione, deum vbiq; laudantibus. Diuinum verò id templum Plato pro viribus imitãs, & multos in ſuis templis admittit deos, quemadmodum deus ipſe multos admittit in ſuo: & varia diſponit ſimulachra: ſicut & deus ſtellas locauit in cælo: quaſi ſuorum ſtatuas angelorum. Præterea inter multas multorum aras altare primum cõſecrat primo, quemadmodum ſtellas inter peculiarem ſibi ſtatuã Deus elegit ſolem, vt in Republica Plato. De quo fortè dictum videri poſſit: In ſole poſuit tabernaculum ſuum. De ſacrificiis autem ſtatuiſque diligentius alibi pertractabitur: verum vt in præſentia ſummatim dicam, primum deum vtpote materiæ aut ſimilis naturæ nihil habentem, vnica vult mente coli. Sequentibus verò numinibus hoſtias & ſacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cæleſtium igneorúmque ſacris, figuras & lumina multáque ad viſũ ſpectantia inſerebant. In ſacris autem aereorum, muſicos quoq; concentus, & odores vaporéſque addebant. At in ſacrificiis aqueorum atque terreſtrium, iis inſuper quæ ad guſtum & ſoliditatem attinent, vtebantur. Quamobrem nemini mirum videri debet, Platonem philoſophum adeò grauem leges ſuas, omnes quidem, præcipuè verò ſacras, non niſi conſultis oraculis promulgare. Principio videbatur tẽporibus indulgendum. Neceſſarium quidem erat humana diuino quodam conſilio & autoritate firmare. Impoſſibile verò ea tempeſtate eos homines ita natos, & ita educatos, ratione vlla à conſuetis alieniſſima in diuina reuerentia conſeruare. Deinde Plato prudentiſſimus indicabat: & ſi poſſẽt impuri ſpiritus homines per oracula fallere, ſæpe tamen abſtractas ob diuinam reuerentiã à corpore mẽtes, quaſi iam puras à puris ſubitò numinibus corripi: & quemadmodũ ligna quæ caſu exſiccauit vẽtus, ſæpe mox natura ignis accẽdit, ſimiliter poſſe animos ex religioſo quodã ritu, quãuis apud ſapiẽtes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripi: vt qui neſciẽtes quomodo in mentẽ ipſam ſeorſum à ſenſib. aſcenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neq; tam attẽdendũ Plato vult, quo ritu colas diuina, quã cuius gratia colas. Si enim id ſummi omnium regis gratia, æternorũmq; bonorũ deſiderio feceris, probabile eſt vndecũq; & quomodocunq; cœperis, te quãdoq; per eiuſmodi venerationẽ ad ſummũ propius accedẽtẽ vel immẽſo illius lumine circũfundi, vel exuberãti ſaltem bonitate ſeruiri. Quapropter eiuſmodi Plato fiducia fretus, de ſanciendis legibus ſacrificiiſq; oraculo conſulit, præcipitq; quotidie aliquẽ ex magiſtratib. ſacra publicè facere: pro ſalute patriæ primùm, deinde pro ſua, atq; ſuorum. Ex certo quodam ordine poſt iuuenilis ætatis rudimenta in ſeptimo tradito, mox in octauo ad ſacra deſcẽdit: vtpote qui intelligi vult homines ob idipſum rectè à primis annis inſtitui, vt ritè intereſſe ſacris & velint pariter atq; poſſint. Si quis autẽ vel cauillator, vel meticuloſus tot diis dæmonibuſq; in ciuitate Platonica intereſſe formidat: huic pariter adire licet vrbẽ Peripateticã, nõ dæmonũ deorũq; tantũ, ſed dei etiã vacuã. Sed profectò operæpretiũ eſt ſuperſtitioſo ſupercilio, ſtomachóq; poſito ex omnib. eligere potiora, pietatémq; probare, Platonicam, neque exigere Chriſtianũ fuiſſe illum, quem ſolũ temporis interuallum prohibuit eſſe Chriſtianũ. Prima quidem ſacra ſunt duodecim, in menſium calendis. Secunda, quoque duodecim, in mediis menſib. Tertia ſunt trecentum & ſexaginta quinque, ſcilicet quotidiana. Fiunt autẽ præcipua diis cæleſtib. terreſtrib. verò media, ſcilicet diis ſub luna regentibus. Omnes enim ſub cælo terreſtres appellat. Inferiora dæmonibus. Infima heroibus. Oportere verò putat ſacra his omnib. duodecim diſtingui generibus. Siquidem ſecundũ ſphærarum ſignorúmq; duodenariũ, etiã in qualibet ſphæra dæmones, heroeſq; duodenario diſtinguantur. Commemorationem verò ſolennitatũ, earúmq; diſtinctionẽ quotãnis declarari populo iubet menſe vltimo: quem more communi accipimus Februarium. Præcipuè verò Platonico more menſem ante æſtiuũ ſolſtitiũ. Vltimum menſem meritò Plutoni dicat. Eſt enim Pluto prouidentia propriè & ſeparãs animas & iudicãs ſeparatas. Inquit autẽ coiunctionẽ cum corpore animæ non eſſe meliorẽ ſeparatione. Intellige de corpore caduco, & quatenus caducũ eſt: nõ de cæleſti, vel cælo ſimili: quali corpori coniungi præſtat, huic autem quatenus caducum eſt non præſtat. Ac ſi operæpretium eſſe dicatur huic quoque coniungi: non propter hoc ipſum propriè, ſed alterius finis gratia id dicendũ. De his autem in Theologia diffuſius. Sed nũquid dæmonib. etiã impurioribus Platonici litant? Nonnulli his inſuper, partim quia naturalib. præſint officiis, partim verò ne inuidia noceãt. Plato verò id nequaquam conceſſerit. Quippe cũ purgandæ mẽtis gratia primiq; dei veneratione duntaxat ſacra iubeat facere. Affirmat autem ciuitatem legib. conſilio diuino vtentem fore felicẽ. Addit ad felicẽ tum ciuis tum ciuitatis vitam id maximè pertinere, vt nec aliis iniuriã inferat, neque afficiatur iniuria. Vtrũque verò virtute cõſequi poſſe. Ac ne ciuitas afficiatur iniuriis, ſtatuit ſacrificia, in quib. & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam ſolennes feſtiuique frequententur, bellicas pugnas quàm maximè imitantes. Quib. exerceri vult ad pugnã tã fœminas quàm mares: & in ſingulis quidẽ tã ſiniſtrã manũ quàm dextrã: vt & ciuitas ex vtroq; ſexu æquè vtili integra ſit: & quilibet ex vtraq; manu pariter vtili, ſit integerrimus. Inter hæc notabis quàm deteſtetur auaritiã, ob id maximè ciuitati noxiã, quod propriis vilibúſq; lucris occupatos animos à publicæ ſalutis cura detorqueat. Notabis iterũ quanta cautione Muſicam, choreas poeſimq; in ſacris bellicisq; ludis admittat. Deinde ſolũ illud imperium legitimum eſſe pariter atque tutum, in quo volens volentibus imperat. At quoniam in iuuenilium ludorum cœtibus ſæpe amores incidunt, & ij quidem turpiſſimi, idcircò his diligentiſſimè præcipit occurrendum quamuis ex parte iam occurrerit, vbi aurum & argentum ciuibus ſuſtulit, & in laboribus aſſiduis educauit, & oculis iudicum mores vbique circunſpicientium ſubiecit aſſiduè omne, maximè iuuentutem. Quę quidẽ tria eſſe remedia cenſet aduerſus laſciuiæ & petulantiæ morbum admodum ſalutaria. Occurrit & quarto quodam præſenti remedio: vt videlicet ab adiutoribus legum magiſtratibus fama quotidie diuulgetur, per quam cũcti communi conſenſu conſueſcãt exiſtimare, concubitus contra naturam, non minus turpes eſſe, nec minori apud deum odio haberi, quàm concubitum inter filios & parentes. Putat verò Plato communis famæ conſenſum miram ad mores habere potẽtiam. In his audies feliciter eum vincere, qui ſuperat voluptatem: infeliciter qui ſuperatur. Audies & præceptum ad abſtinentiam maximè ſalutare, à Paulo apoſtolo ſummopere comprobatum: vt ſi athletæ corporeæ victoriæ ſtudio voluptatibus abſtinent multò magis omnes gratia victoriæ ad animũ pertinentis debeant ſimiliter abſtinere. Prętereà geminã eſſe beneuolentiã: alteram quidem morũ ſimilitudine: alteram verò ex quadam indigentia procreatam. Et vtrãque cùm ſit vehementior, amorem cognominari. Amorem quoque quantum ad propoſitum ſpectat triplicem. Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tãtum, aut vtriuſq; ſimul amari. In his cõſidera quàm cautè in legib. ferẽdis incedat, vt qui nõ

nunquam in dialogis honeſto formæ corporeæ amatori nonnihil indulſerit, hic tamen non indulgeat. Nempe corporis ſolius amorem euidenter exterminat. Vtriuſque verò coniūcti quamuis moderatū, in legibus non audet admittere. Solum denique erga animum ſolum manifeſtò approbare videtur. Tum verò homines deprauatę naturæ ſui dominos eſſe negat, neq; iniuria. Quiſquis enim à ratione diſcedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem quæ rationis munus eſt, ſimul amittit: neque tamen amittit culpam dū quaſi delinquit impulſus: quippe cùm ipſemet cauſā neceſſitati eiuſmodi dederit. Homines autem his contrarios, id eſt, integræ naturæ appellat eos, qui deū colunt, & inter humana maximè omnium timent infamiā: nec corporis vllius ſcilicet, vel ſui, vel alieni, ſed animi morúmque pulchritudinem diligunt. Quod autem in ſuperioribus dixit officium eſſe Dei eiuſmodi delictis obſiſtere, ſi ab eo hæc ordinari poſſēt: ſic accipe, vt dei naturarū ordinatoris propriū ſit, quæ ab ordine naturæ collapſæ ſunt, in ordinē reſtituere: præſertim cùm multorum opinio ſit animam in eiuſmodi ſcelera nō tā ſenſimus, quàm dæmonibus quibuſdam inſtigātibus, vel ab initio corruiſſe. Vbi verò ait, ſi ordinari à deo poſſent, non de diuina potentia, ſed humana diffidit poteſt quidem deus, quantum in ipſo eſt, ordinare, ſed nō tam facile ordinari homo poteſt. Poſſet & deus cogere, ſi modo vellet neceſſario trahere, quem vult modo quodam libero ducere. Mox etiam de conuiuiis, quæ inter ſolennia ſacra, ludóſque celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiuiis de victu legibúſque ad hunc pertinētibus. Opportunè verò poſt educationē animi, legéſque ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legéſque eiuſmodi iam deſcendit. Tum de agris, terminis, aquis fructibus, pecoribus atque paſcuis, ſimilibúſque leges tradit. Vbi verò de terminis loquens, præuaricatorem terminorum puniri dicit ab Ioue contribuli atque hoſpitali, Iouem vnum intellige contribulis pariter & hoſpitis curatorem. Et quoniam ſtatutos lege terminos præterire, & alienum ſibi dominium vſurpare, ſuperbiæ proprium eſt: idcircò dicit Iouem ad hanc iniuriam vlciſcendam excitari, atque inſurgere cum prælijs inimiciſſimis: quaſi dicat Deū cōtra ſuperbos non tam vt iudicem, quàm vt hoſtē vltorem inſurgere. Poſt verò multas conſtitutiones inquit, ad ſeniorem philoſophū non pertinere, minimas quaſq; leges accuratè deſcribere: præſertim quæ ad lites reríumq; cōtrouerſias pertinēt. Sed de rebus quidē externis paucas quaſdam communéſq; leges adducere, quas in minima quæque iuris deriuent interpretes: de moribus autē & animi diſciplina ad vnguem diligentiſſimè pertractare. Ac dū de variis opificibus verba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem nullum ciuē, id eſt publicis aliquādo muneribus perfuncturū, vllo debere opificio occupari, neq; etiā eius ſeruū. Quippe cùm ars reipublicæ gubernādæ lōga exercitatione multiſque doctrinis indigens integrum ſibi hominem vendicet. Secūdum verò, neminem artes duas vel ſtudia exercere vel debere vel poſſe. Tertium denique, artificem non decere alterius artis opifici præſidere. Vetat prudenter & exportare ciuibus neceſſaria, & importare ſuperflua, & in primis cauponari, præſertim quæſtus gratia. Tum vrbis partes vicóſque ac templa & foros duodecim digerit: foriſque tā ſobrias quàm diligentes leges imponit.

De ſacris.

SEQVITVR deinceps vt leges de ſolennitatibus per delphica oracula ſanciamus, quæ ſacra quibúſque diis ſacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero ſacra facere oporteat, fortè noſtrum eſt nonnihil lege ſancire. CLINIA. Fortaſsè numerum. ATHENIEN. De numero igitur primò dicamus. Quem ego trecentorum & ſexaginta quinque eſſe oportere cenſeo: vt vnus aliquis ſemper ex magiſtratibus deorū alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro ſeipſis, pro rebus ſuis ſacrificet. Interpretes verò & ſacerdotes tam viri quā mulieres, vatéſq; vnà cum legū cuſtodibus cōgregati, ea ordinent quæ in his legúlator neceſſariò omiſerit. Nam omiſſorū cognitores iſtos eſſe oportet. Lex ergo videbit vt duodecim ſolennitates diis duodecim quibus ſingulæ tribus cognominantur, ciues peragant, diiſque ipſis ſacra per ſingulos mēſes faciant: choros præterea ludóſque muſicos & certamina gymnica, prout diis ſingulis & temporibus conuenit. Erunt autē ſolennitates diſtinctæ, vt conſtet, quas ſine viris, & quas non agi oporteat. Terreſtrium quoque cœleſtiúmq; deorum, cæterorúmq; qui hos ſequūtur ſolennitates miſcendæ non ſunt, ſed ſeparandæ in duodecimo menſe, qui Plutoni dicatus eſt, vt legitimè celebrentur. Non enim abiiciēdus bellicoſis hominibus is deus eſt, ſed colēdus, tanquam generi hominum ſemper optimus. Nam animę corporiſq; coniunctio, nullo modo melior eſt quàm ſolutio, vt ego ſeriò loquens affirmo. Præterea quicunq; ſufficienter hæc diſtincturi ſunt, illud cogitare omnino debent, noſtrā hanc ciuitatē quod ad vacationē tēporis & poſſeſſionem rerum neceſſariarū attinet, talē eſſe quals hoc ſeculo nulla reperiri poſſit. Verum oportet ipſam perinde atq; hominē vnū bene viuere. Feliciter autem viuentibus hoc neceſſario ineſſe in primis oportet, vt nec ipſi aliis, nec alij ipſis iniuriam inferant. Quorum alterum non eſt admodum difficile. Alterum verò vt nulla poſſis iniuria lædi, difficilimum: nec perfectè id quiſquā aliter aſſequi poteſt, quàm vt perfectè bonus efficiatur. Idem eſt & in ciuitate, nam ſi bona erit, in pace vitam aget: ſin autē praua, & inteſtinis ſeditionibus, & externis bellis aſſiduè infeſtabitur. Cùm hæc ita fermè ſe habeant, non belli tempus expectandum: ſed in ipſa pace ciues ad rem bellicam exercendi. Ergo ciuitas prudentia prædita ſingulis menſibus bellicas vires experietur, non minus vno die: ſed pluribus etiam, prout magiſtratibus ipſis videbitur, viri ſimul & mulieres & pueri, nec hyeme, nec æſtu vitato, vt parati ſint omnes, quandocunq; vniuerſum quodāmodo educere populum magiſtratibus viſum fuerit: ad ídq; ludi etiam conuenientes vna cū ſacrificiis excogitandi, vt pugnæ quædam ſolennes feſtiuæque fiant bellicas pugnas quàm maximè imitantes: & victoribus præmia, laudes: victis contrà, vituperationes fiant, prout ſinguli in certaminibus, & in omni vita ſe geſſerunt. Sic optimus quiſq; laudibus efferatur, & vituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harum rerum poetæ ſint: ſed primùm, qui non pauciores quàm quinquaginta annos natus ſit. Deinde qui non ſolum poeticam muſam ſufficienter poſſideant, verumetiam præclarum & inſigne aliquid fecerint. Eorum ergo qui boni viri, honoréq; digni ſunt in ciuitate, & res præclaras geſſerunt, poemata etiam ſi minus muſica ſunt, decantentur. Cuius rei iudicium, puerili doctrinæ præpoſitus, cæteriq; cuſtodes habeant legum. Hi probis viris honorem hunc tribuāt, vt ſolis libertatem in muſis præſtent: cæteros verò prohibeant. Nemo igitur audeat muſam horum iudicio nō probatam canere, etiamſi Thamyræ Orpheiq; hymnis ſit ſuauior. Sed canantur poemata ſacra, quæ iudicio approbata, diiſq; dicata ſunt: virorum quoque bonorum poemata, quibus laudantur vituperantúrque aliqui, & moderatè id facere iudicata ſunt. Hæc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & viris ſimiliter facienda. Sed oportet legiſlatorem ſecū ita pleraque loqui. Cedo, in ciuitate inſtituenda quales ciues educare ſtudeo? An non certaminum maximorum Athletas, quibus innumeri ſunt aduerſarij? Prorſus, ita rectè quilibet reſpōdebit. Si ergo pugiles, aut pācratiaſtas, aut alios ſimiles educaremus, itáne in ipſum certamē educeremus, vt cum nullo antea vnquam pugnauerint?

Vel ſi

Vel ſi pugiles eſſemus, nónne pluribus ante diebus pugnare didiciſſemus, omnia faciētes quibus in vero certamine vbi ad victoriā contenditur, vti oporteat, quàm proximè ad id quod ſimile eſt, accedentes, pro loris cęſtuum orbibus ferreis indueremur, vt vulnera & inferre, & vitare præmeditatione diſceremus? Quòd ſi nulli quibus cum exerceri poſſemus ſocij nobis darentur, nunquid ſtultorū veriti riſum nos contineremus, quin inanime ſimulachrū ex aduerſo ad quod exercitatio fieret, ſuſpenderemus? Ac ſi nec animati, nec anima carentis aduerſarij copia nobis eſſet, nónne ipſi ſoli ad vmbram propriam pugnaremus? An ad aliud quicquā, manuum huc & illuc flexus, & præparatio huiuſmodi excogitata eſt? CLI. Ad nihil aliud fermè quàm ad hoc ipſum, quod nunc dixiſti. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quæ militiæ ſtudet? An peius quàm certatores huiuſmodi præparata audebit ad certamen maximū deuenire, pro vita, pro liberis, pro rebus ſuis, pro patria pugnatura? Non ergo verebitur legiſlator, ne gymnaſia hæc inuicem aliquibus ridicula videantur: ſed lege ſtatuet, vt res militaris agatur maximè quidem minori exercitatione ſine armis, choros omnémque gymnaſticā ad hæc inducens & cōcitans: maiorē verò non rarius quàm ſemel in menſe, vt certent ſinguli ad capienda vel retinenda loca, & inſidias omnémque rem bellicam imitentur, & pila ſe exerceant, vndique ſe vertentes: ac telis vtantur ad vera & periculoſa tela quàm proximè accedentibus, ne omnino abſq; timore ludus huiuſmodi inter ciues agatur, ſed formidinem inferat: atque ita qui magno ſunt animo ignauóſque oſtendat, vt his honores, illis opprobria, vt conuenit, tribuantur: & hac ratione ciuitas omnis per totam vitā ad verū certamē viriliter præparetur. Siquis autem cęde inuolūtaria in his certaminibus morietur, qui interfecit ſecundum legem expiatus mūdus ſit in poſterum. Putare enim debet legiſlator, paucis ita mortuis hominibus, cæteros nō deteriores futuros. Timore verò in omnibus his extincto, nihil amplius ſe inuenturum, quo à deterioribus meliores diſcernat, quod ni fiat, multo maius ciuitati malum eſt, quàm illud. CLI. Cōcedimus hoſpes ita hæc eſſe lege ſanciēda, & vniuerſæ ciuitati agenda. ATH. Nunquid cauſam nunc omnes cognoſcimus, ob quam modò in ciuitatibus chorea talis atq; certamē nuſquam fermè niſi rarò admodum fiant? An propter multitudinis legúmque latorum ignorantiam ita fieri affirmabimus? CLIN. Fortè. ATH. Nequaquam, ô beate Clinia. Sed duæ huius rei ſufficientes cauſæ ſunt. CLIN. Quænam? ATH. Vna quidem, quòd diuitiarum cupiditate cæteris omnibus in omne tēpus neglectis, ſolummodo rem priuatam curamus: ad ídque incumbēs ciuiū animus, nulli prorſus niſi pecuniis quotidie cumulandis dare operam poteſt. Nam artes & ſtudia quæ ad lucrum cōducunt, libētiſſimè complectuntur omnes, cætera ſpernūt. Hæc igitur vna cauſa eſt, ne ciues id, aut aliud quicquam honeſtum bonúmq; officium curent, ſed inſatiabili auri & argenti cupiditate, & honeſta pariter & inhoneſta artificia cōplectantur, & quiduis agant, ſeu fas, ſiue nefas id habeatur, vt pecunias cumulēt, quibus ſubminiſtrantibus veluti pecora, ventri ac veneri ſeruiant. CLIN. Rectè dicis. ATHE. Hæc igitur quam dico, vna ſit cauſa, qua fit vt nec aliud quicquam præclarè, neq; rem bellicam ſufficiēter ciues exerceant: ſed qui natura modeſti ſunt, ad mercaturam, nauigationem, viliáque miniſteria conuertantur: qui viriles & generoſi, ad furta, latrocinia, ſacrilegia, inſidias ſceleráque tyrannica, qui cùm benè à natura conſtituti fuerint, infelices tamen hac conſuetudine euaſerunt. CLI. Quomodo iſtud ais? ATH. Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnem vitam ſuam animā cruciare? CLIN. Hæc vtique vna cauſa eſt: alteram verò cauſam, hoſpes, quam dicis? ATH. Rectè commonuiſti. CLIN. Ergo, vt ais, hæc eſt vna, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati ſinguli prohibentur rem bellicam vt decet, curare. Sed alteram iam expone. ATHEN. Num vobis videor, quia ad alteram deſit facultas, in hac nimium immorari? CLI. Non ita: ſed odio percitus videris hos mores hominū ad quos ſermo hic incidit, magis quàm deceat inſectari. ATH. Optimè, ô hoſpites, me nunc increpatis. Quare quod ſequitur audietis. CLI. Dic tantum. ATHEN. Cauſam equidem eſſe aſſero gubernationum genera illa, de quibus ſępe iam diximus popularem gubernationē, paucorum potentiam, & tyrannidem. Nulla certè poteſtas huiuſmodi, reſpublica eſt: ſed ſeditiones appellari omnes rectiſſimè poſſunt. Nulla enim volentibus volens, ſed volens nolentibus ſemper vi aliqua dominatur. In quibus cùm princeps ſubditos timeat, nec bonos, nec diuites, nec robuſtos, nec fortes, nec omnino bellicoſos ſponte vnquam fieri patietur. Hæ duę omnium quidem quodammodo horum certè pręcipuæ cauſæ ſunt. Quas vtraſque reſpublica hæc cui nunc leges damus, effugiſſe videtur. Nam & in otio maximo eſt, & penitus libera: & ex his legibus homines pecuniarū cupidi minimè fiunt. Ideò veriſimile eſt, vt hæc ſola omnium quæ nunc ſunt rerum publicarum diſciplinam bellicam, ludúmque ſimul de quibus rectè diſſeruimus, ſuſcipere poſſit. CLIN. Probè. ATHE. Deinceps de omnibus gymnicis poſſumus certaminibus dicere, vt his præmia ponantur, quæ ad bellum conducunt, cætera dimittantur. Sed quæ iſta ſunt, à principio recenſenda ſunt, & legibus ſancienda, & primò quæ ad curſum velocitatémque pertinent. Nónne? CLI. Omnino faciendū. ATHE. Omnium igitur maximè agilitas corporis, altera pedum, altera manuum, ad bellum conducit: ad fugiendum quidem inſequēdúmque, pedum, in pugnando autem luctādóque, manuum robore indigens. CLIN. Certè. ATHE. Neutra tamen abſq; armis, magno vſui eſt. CLI. Verè. ATHE. Stadium ergo curſurum, quemadmodū nunc in certaminibus fit, præco primū vocet. Ille verò cum armis ingrediatur. Nam nudo abſque armis certatori præmia nos minimè ponimus. Primus igitur ſtadium curſurus, armatus ingrediatur. Deinde qui δίαυλον, id eſt, qui ſtadiū curſurus eſt, & recurſurus. Tertius, qui equis. Quartus qui δόλιχον, id eſt quatuor ſtadia curſurus eſt. Quintus qui leuiora armatura ornatus, quem primū ſexaginta ſtadiorū ſpatio ad aliquod templū Martis peruenturū emittemus. Alius etiā grauiore armatus armatura, breuius ac planius ſpatium curſurus. Alius ſagitarius omni arcuum ornatu munitus, centum ſtadia per montes variámque regionis naturam ad Apollinis Dianæque templum certans perueniat. Certamine igitur cōſtituto, quouſq; veniat, expectabimus, & victoribus ſingulis præmia dabimus. CLI. Rectè. ATH. Tripertitò hæc certamina diſtinguamus. Vnum puerorum, Alterum imberbium. Virorum tertium. Et imberbibus quidem

Belli ludus vero bello proximus.

Cauſæ duæ neglectionis honeſtorū ſtudiorum.

Gymnica certamina.

Celeritas in bello vtilis.

duas curſus de tribus partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum ſagittariis, cæteriſque armatis cõcertent. Fœminis verò, puellis quidem nõdum pubeſcentibus nudis ſtadium ponemus, & δίαυλον, & equeſtrem, & δόλιχον, quæ in ipſo curſu concertent: vlta verò tertium ac decimum ætatis annum, donec nupſerint, non lõgius vigeſimo, nec breuius decimo atque octauo anno ad certamen curſus deſcẽdant. quæ quidẽ congruo vtantur veſtitu. Hæc de curſu & virorum & mulierũ dicta ſint.

Pugna in armis.

Ad robur verò augendũ, luctationis ſimiliũmq; loco, quæ nunc habentur, grauiora capiantur. Et vnius ad vnum, duorũ ad duos, & ad decẽ vſq; aduerſus decẽ armis pugna fiat. Quæ verò quótq; facere aut non pati victorẽ oporteant, ſicut modo in paleſtra determinatũ eſt à præfectis luctationũ, quod ſit bene aut non bene luctantis opus: ita & in his armorũ certaminibus periti inducendi ſunt, vt lege ſanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens vincat, & victum ſimiliter quiſnã ordo diſcernat. Eadem hæc de fœminis quoque ad ætatem vſque nubilem, lege ſancita intelligantur. Peltaſtica verò vniuerſa pugnæ pancratiacæ opponatur: certetúrq; arcu, pelta, lanceis, lapidúmq; manus & fundæ proiectione. Et qui ſe optimè in his quoque geſſerit, huic lege honores victoriæ tribuantur. Nunc de equorum certaminibus videamus.

Equorũ certamina.

Equorum vſus in Creta magnus non eſt. Quare neceſſe eſt ſtudiũ in nutriẽdis equis, certandóq; cum eis minori curæ Dretẽſibus eſſe. Nam currus quidem nemo veſtrum tenet: neque in hoc operam ponere præclarum eſſe ducitis. Cùm igitur conſuetũ id non ſit, certatores huiuſmodi lege ſtatuere, dementis eſſe videtur. Solis autem equis, iiſque qui pullinos dentes nondũ iecerint, pullis, & horum mediis perfectiſque, equeſtrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiuſmodi ergo certamen ſecundum legem ſit: in eóque iudicium magiſtris equitũ & tribunis tam de omni curſu equorum, quàm de his qui cum armis deſcendunt, communiter tribuatur. Non armatis verò, neque in gymnaſticis ludis, neque hic certamen præmiúmque imponimus. Sed non eſt Cretę inutilis qui ſagittam aut iaculũ ex equo immittit. Quapropter in hoc etiam ludendi gratia contentio cõcertatióq; habeatur. Ad hæc autẽ legibus fœminæ cogẽdę non ſunt. Verum ſi priori diſciplina conſuetudinéque puellas virginéſque natura cõcitat ad hæc, facítque ne abhorreant, admittendę ſunt. Sed de exercitatione diſciplináque gymnaſtica, ſiue quæ in certaminibus exequimur, ſeu quæ ſub magiſtris quotidie exercemus, ſatis iam diximus. De muſica etiam maiori ex parte. At verò de rhapſodis, id eſt carminũ cantoribus, déque his qui eos ſequuntur, & de contentione chororũ, quotcunq; neceſſariò ſolennitatibus diis dæmonibúſq; conſtituuntur ſtatutis diebus menſibúſque & annis, hæc omnia quomodo diſponenda ſint, & ſi per tres, aut etiã per quinq; annos fieri debeant, cõſilio deorũ intelligentur, agentúrq;. Tunc verò certamina muſicæ viciſſim fient, prout athletę ipſi præmiorum declaratores, & doctor iuuenum, legúmque cuſtodes, qui in his ferendarum legũ autoritatẽ habent, vnà congregati, hæc ordinauerint. Hi nanque & quando, & qui, & quibus cum ſingula certamina in omnibus choris choreiſq; exercere debeant, ordinabunt. Qualia verò ſingula hæc quo ad orationẽ vel cantus, vel harmonias numeris ſaltationibúſque mixtas, eſſe debeant, ſæpenumero à primo legumlatore eſt dictum: quem poſterius ſequentes, vt ſingulis ſacris temporibúſque cõueniet, ita certamina quęque diſtribuẽt, feſtóſque dies ſtatuent ciuitati. Hęc quidẽ & cętera talia, nec intellectu difficilia ſunt, quo pacto ſint legibus ordinanda: neque ſi hoc vel illo modo cõmutentur, multum proſunt ciuitati, vel obſunt. Sunt autem nonnulla plurimi facienda, quæ perſuadere ita difficile eſt, vt dei maximè opus hoc eſſe videatur ſi ab illo poſſent conſtitui. Nunc autem audacis alicuius hominis opera indugent, qui libertate dicẽdi maximẽ fretus, quæ ciuitati ciuibúſque optima fore cenſet, ita ſtatuat, vt corruptos ciuium animos ad decentem habitum legúmque obſeruationẽ reuocet, dum ardẽtiſſimis eorum cupiditatibus aduerſetur, omnique etiam auxilio carens ſolam ſolus rationem ſecutus non vereatur. CLIN. Quidnam dicis hoſpes? Hoc enim non intelligimus. ATH. Veriſimile eſt. Verum conabor planiús dicere. Nam cùm ad ludum ratione veniſſem, viderémque adoleſcentes & adoleſcentulas inuicem humaniter conuerſari, timui, vt par eſt, conſiderans qua in re quiſpiam ea ciuitate vtatur vbi adoleſcentulæ adoleſcentulique delicati ſint, qui non magnis duriſſimiſque laboribus, quibus libido petulantiáque extinguitur, domiti ſint: ſed feſtis diebus ſacrificiiſq; & choris omnes plurimum vacẽt. Quomodo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abſtinebunt, quæ multos in extremum duxerunt, à quibus ratio abſtinere imperat lex effici nitens? Profectò ſi leges ſuperiores, multas à nobis pellunt cupiditates, nihil mirum eſt. Nam inſtitutio illa qua nimiæ diuitiæ prohibentur, non parùm ad temperantiam confert, & diſciplina illa omnis ſuprà à nobis expoſita leges ad hæc commodas habet. Præterea & principium oculi coacti nun aliò intueri, ſed ſemper adoleſcentiã obſeruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modum adhibent: ſed adoleſcentulorum adoleſcentularúmqee contra naturam amores, & virorum pro fœmininis & mulierum pro viris abuſus, vnde innumera hominibus & priuatim & publicè mala ſecuta ſunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in ſingulorum perculis remedium inueniet? Omnino difficile id eſt, ô Clinia. Nam in cæteris quidem multis vniuerſa Creta Lacedæmoniáque nobis ad leges ponẽdas à multorum moribus alienas valdè opitulantur, ſed quò ad mores pertinent, aduerſantur diſſentiúntq; omnino. Quoniam ſiquis naturam ſecutus illam quæ fuit ante Laij tempora, legẽ poſuerit, non permittens maribus pro fœminis abuti, teſtémque beſtiarum naturam citauerit, in quibus mares inter ſe Veneri operam non dent, quia ſecundum naturam id minimè ſit, veriſimile forſan ratione vtetur, veſtríſque ciuitatibus non cõſonabit. Accedit ad hæc quò minime id aſſequetur, quod à legiſlatore ſemper eſt obſeruandum. Sẽper enim obſeruari oportet quid ad virtutem conducat quod le ſancitur, & quid non. Age uerò ſi id honeſtum aut non turpe non lege ſtatui aſſentimur, quídnã ad virtutẽ proderit? vtrum in eius qui perſuaſus eſt, vt rem in ſe turpem admitteret, animo fortitudinis habitum, an in eius qui perſuaſit, temperantiæ ſpeciem generabit; Vel hæc quidem nullus vnquam, ſed potius horum contrarium credet? Quippe voluptatibus ſeruientis quiſque mollitiem vituperabit. In eo verò qui fœminas imitatur, nónne muliebrem ipſam imaginem quilibet improbabit? Quis igitur

homi-

hominum hoc cum tale ſit: legibus ſanciet? Fermè nullus qui veram in mente legem habuerit. Quomodo ergo verum hoc eſſe dicimus? Amicitiæ vtique, cupiditatis amorúmque naturam conſiderare neceſſe eſt, ſiquis hæc rectè ſit perſpecturus. Nam cùm ipſa duo ſint, & tertia ex ambobus ſpecies, vno cõpræhenſa nomine, dubitationem omnem & tenebras faciunt. CLIN. Quomodo? ATH. Amicum enim ſimile ſimili virtute, & æquale æquali aſſerimus. Amicum rurſus egenum diuiti, quamuis genere contrarium ſit. Quando verò vtrumque vehementius fuerit, amorem nuncupamus. CLI. Rectè. ATHE. Amicitia igitur quæ à contrariis proficiſcitur, dura eſt & aſpera, & ſæpe viciſſitudinem in nobis non habet. Quæ verò à ſimilibus, placida, communisque per vitã. Vbi verò ex vtriſque cõponitur beneuolẽtia, primò non facilè cognoſcitur, quid ſibi velit q tertio hoc amat amore: deinde ab vtriſq; in contraria tractus, & ipſe quid faciat dubitat, cùm ab altero, ætatis vti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiúſque formã quaſi fructum quẽdã eſuriẽs petit, is ſatiari dũtaxat quærit, nullúmque animo amati prębet honorẽ. Sed qui minas de corpore curat, & animo conſiderat potius quàm deſiderat, cùm ipſum, vt decet, animum diligat, corporis vſum petulantiam & cõtumeliam arbitratur, cúmque temperantiam, fortudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur & colat, cum caſto amico caſtus viuere volet. Amor autem ex vtriſque his compoſitus, ipſe eſt quẽ modò loco tertio ponebamus.

Amoris ſpecies tres.

Cùm ergo tres ſint amores, vtrum omnes lege pellendi ſunt? An videlicet eum in ciuitate ſuſcipiemus qui virtutem reſpiciat. & adoleſcẽtem fieri quàm optimum cupiat: duos: autem alios, ſi fieri poterit, repellemus? Nunquid aliter tibi, ô amicę Megille videtur? MEG. Probe admodum de his modò dixiſti hoſpes. ATHE. Non fruſtrà, ô amice, cõiiciebam te mihi adſtipulaturum. Non oportet autẽ me nunc quid de his veſtra lex ſentit inquirerę, ſed quod admittis accipere. Clinię verò poſteà id perſuadere conabor. Quod à vobis datũ eſt, modò accipiatur, legéſque diligenter conſideremus. MEG. Rectiſſimè loqueris. ATHE. Artem in hac lege ferenda quandam habeo, partim quidem facilẽ, partim omnino difficilem. MEGI. Quomodo iſtud? ATHE. Conſtat nunc quoque plurimos hominum quamuis iniqui ſint, bene, & diligenter, & non ingratis, ſed admodum ſponte à pulchrorum coniunctione ſeſe abſtinere. MEG. Quando id fit? ATHE. Quando frater aut ſoror eximia pulchritudine alicui ſit: à filio quoque filiáque lex eadem, quamuis ſcripta non ſit, ſufficienter repellit, prohibétque & manifeſtum & furtiuum iſtorum concubitum. Imò verò facit, vt ne cupiditas quidem vlla rei huius vulgus aggrediatur. MEG. Vera narras. ATHE. Vnum ergo verbum atqve breuiſſimum omnes huiuſmodi voluptates extinxit. MEGI. Quid illud? ATHENI. Quod fas nihil horum eſſe dicitur, ſed apud deum odio haberi, & turpium omnium eſſe turpiſſima. Cauſa autẽ nónne hæc eſt? Quia nemo aliter prædicat, ſed ſtatim ab ineunte ætate & ioco ſimul & ſeriò dicta, & ſæpius in tragœdiis hæc eadem audiũtur, quando vel Thyeſtas, vel Oedipodas, vel Macareos quoſdã qui rem cũ ſororibus furtim habuerant, conſpectus continuò mortem ſibi, debitã ſceleris pœnam, conſciuiſſe narrant. MEG. Rectè iſtud dictum eſt. Miram enim famę potentiam nouimus, quando nemo aliter quàm iubeat lex, ne reſpirare quidem audeat.

Fama ad mouendæ poteſtas.

ATHE. An non rectè dictum eſt à nobis, quod volẽti legiſlatori cupiditatem aliquam earum quæ vehementer ſibi ſubigunt homines, rationi ſubiicere, facilis cognitu modus eſt? Quippe ſi famam huiuſmodi, apud omnes ſeruos & liberos, maſculóſque & fœminas, & vniuerſam ciuitatem, quaſi ſacrum quiddam dicauerit, firmiſſimam hãc legem efficiet. MEG. Ita prorſus. Qua verò ratione id aſſequi poterit, vt libenter idem omnes prædicent? ATHEN. Probè obiecisti. Ideò enim à me dictum eſt, artem me ad hanc legem habere, vt ſecundum naturam ad procreationem Venere homines vtantur. Abſtinendum igitur à maribus iubeo. Nam qui iſtis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem ſeminantes, vbi radices agere quod ſeritur nunquam poterit. Abſtinendũ quoque & ab agro illo fœminino, vbi ſemen germina nolit producere. Hæc lex ſi perpetuò in aliis ſicut in concubitu parentum conſeruabitur, innumerorum erit bonorum cauſa. Nam primò ſecundum naturam ſtatuta erit. Deinde ab omni amorum rabie atque furore, adulteriis, potúſque & cibi nimio luxu repellet. Vxoribus quoque viros conciliabit, & alia plurima pariet bona, ſi apud quemque fuerit ſtabilita. Sed forſan ſi vehemẽs aliquis iuuenis multo ſpermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta voce clamabit, impoſſibilia ſtultáque à nobis lege ſanciri. Quod quidem cùm cõſiderarem, dixi artem me habere, quodammodo facilimam, quodammodo etiam difficilimam, ad legem hanc obſeruandam. Facilè nanque intellectu eſt, quomodo id poſſibile eſt. Nam cùm apud omnes legitima hæc ſentẽtia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficiétque vt metu latis legibus pareant. Sed eò iam res peruenit, vt nunquam effici poſſe videatur: ſicut nec conuiuij quidem ſtudium credebatur ab vniuerſa ciuitate perpetuò poſſe obſeruari. Et tamen apud vos re ipſa fieri videtur, quod à mulieribus adhuc nec in ciuitatibus quidem veſtris fieri poſſe putatur. Hac equidẽ ratione propter huius incredulitatis vim difficilimum eſſe dixi hæc vtraque lege ſeruari.

Incredulitas legibus contraria.

MEG. Et rectè quidem. ATHE. Quòd autem ſupra vires humanas non ſunt, ſed fieri poſſunt, vultis vt veriſimilem quandam rationem vobis exponam? CLIN. Cur non? ATHEN. Vtrum facilius quiſpiam à venereis abſtinebit, volétque ordinem his impoſitum moderatè ſeruare, cùm bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit, an cùm contrà? CLI. Multò magis cùm bene atque ex arte. ATHE. Num igitur de Tarentino Icco non audiuimus? qui propter olympica aliáque certamina, artificioſo circa hæc ſtudio temperantiam ſimul & fortitudinem animi conſecutus, nullam vnquam in toto exercitationis ſuæ tempore Venerem cognouit? Idem quoque de Criſſone, Aſtyllo, & Diopompo aliiſque quàm plurimis fertur. Quanquam, ô Clinia, multò peius animos bonis artibus excoluerant, quàm tui meíque ciues, corporibus certè multò magis vigebant. CLIN. Vera narras quòd à priſcis iſta ab athletis facta fuiſſe prædicantur. ATHENIEN. Illi igitur vt luctando & currendo cæteriſque huiuſmodi vincerent alios, ab ea voluptate quæ beata vulgò exiſtimatur, abſtinere voluerunt. Noſtri adoleſcentes victoriæ cauſa longè præſtantioris, non poterunt? quam nos carmini-

bus fabu-

bus fabuliſq; & ſoluta oratione & cátibus eſſe optimá pueris ſtatim à teneris occinemus, & vt veriſimile eſt oblectádo perſuadebimus. CL. Quá victoriá dicis? ATH. Vt voluptate inquá victa feliciter viuát, victi autem cótra. Præterea metus ille, ne quod minime fas eſt, cómittatur, nónne ad idem potiſſimú conferet, vt ea videlicet ſuperent, quæ alij quamuis deteriores, ſuperaſſe dicútur? CLI. Cóſentaneum id quidem. ATH. Poſtquá huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorú prauitatem in dubitationé incidimus, audacter iá manifeſtéq; dicamus, non oportere vt ciues noſtri auibus multiſq; beluis ſint peiores. Permultos enim greges ipſarum videmus integrè atq; caſtè, antequá procreádi tépus aduenerit, viuere: ſed cùm hanc ætaté attigerint, mas fœminæ & fœmina mari coniunctæ, iuſtè, ſanctéq; in prima perſeuerantes amicitia reliquam peragút vitá. Oportet igitur eſſe eos beſtiis meliores. Quòd ſi à cæteris Græcis Barbariſq; plurimis corrumpantur, nec poſſint ſe cótinere, cùm videant audiántq; inordinatam apud eos Veneré plurimú poſſe, alterá præterea legem cuſtodes legum ad ferendas leges autoritatem nacti, excogitent. CLI. Quá modò ferre legem conſulis, ſi hanc non ſuſceperint? ATHEN. Quæ hanc, ô Clinia, ſequitur. CLI. Quænam illa eſt? ATH. Vt q̃ maximè laboribus corporis Veneris robur infrigant, & aliò vires ſuas conuertant. Quod erit ſi non impudenter ipſa vtentur. Ná ſi rarius pro-

Venus rara nó eſt imperioſa.

pter ruboré id fiat, imbecillior erit domina. Clàm ergo vt horú aliquid faciát, honeſtú apud ipſos conſtitutú ſit, & cóſuetudine & lege nó ſcripta receptú: Vt auté nó latétur, turpe: ſed non turpe, ſiquis omnino nó faciat. Sic hoc turpe & honeſtú ſecúdo loco nobis in lege poſitú erit, rectitudiné ſecúdá habens, & genus vnum hominum, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ quos ſui dominos eſſe negamus, coget vtique ne leges contemnát. CLI. Quæ tria genera? AT. Cultores inquá deorú, honoris amatores, & qui non corporum, ſed animi morum pulchritudinem diligunt. Hæc quaſi per fabulam dicta votóq; ſimilia: multùm tamé ciuitatibus omnibus ſi ea ſeruare potuerint, collatura. Fortaſſè autem ſi deus voluerit, duorum alterú in amatoriis aſſequemur. Vel vt nemo generoſas liberáſq; mulieres præter vxorem audeat tangere: nec vllus nothos ex cócubina ſuſcipiat: nec infœcundos mariú agros præter naturá ſerat. Vel alterú quidé omnino tollemus: nequis cum maribus congrediatur. Siquis auté aliis mulieribus commiſceatur quàm cum his quæ cum

Amatoria lex.

diis ſacriſque nuptiis domum venerunt, emptis videlicet, vel alio quocunq; modo acquiſitis: niſi viros ſimul mulieréſq; omnes lateat, infamis lege, omnibúſque ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus ſit. Hæc lex ſiue ſimplex ſiue duplex ſit, de rebus venereis amatoriiſque omnibus, quas inter nos propter huiuſmodi affectus rectè vel non rectè agimus, lata ſit. MEG. Ego equidem hanc legé valdè probo. Clinias verò hic, quid ſibi videtur, nobis apperiat. CLI. Faciam, ô Megille, cùm occaſio dabitur. Nunc autem ſinamus hoſpitem vlterius in ferendis legibus progredi. MEG. Probè. ATHEN. Sed adeò iam progreſſi ſumus, vt ad conuiuia deuenerimus, quam quidem rem alibi difficilem eſſe diximus: in Creta autem nemo aliter exiſtimabit fieri oportere. Quomodo autem, vtrum vt hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios, an tertius quidam modus vtriſque his melior inueniatur, nec inuentu difficile id mihi videtur, nec inuentú cùm fuerit, maximè profuturum. enimvero concinnè & nunc conſtituta videntur. Sequitur núc vt de victu, quomodo haberi poſſit: dicamus. Victus in aliis ciuitatibus multiplex variiſque ex locis, maximè verò duplici ex loco aliter quàm his cóparatur. Nam ex mari ac terra plurimis Grçcorum ciuitatibus aduehitur, cú iſtis terra ſolummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multò enim minor quàm dimidia pars legum ſufficiet. Præterea conuenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualium enim & mercatorm, cauponum, diuerſorij, publicanorum, permutationum, fodinarumque metallicarum, & mutui & fœnoris, ac mille huiuſmodi leges ferre non admodum cogitur. Quare in ciuitate hac noſtra legum conditor. his omiſſis, duntaxat agricolis, paſtoribus, apum curatoribus, taliúmque cuſtodibus, atque miniſtris leges dabit, cùm de nuptiis liberorúmq; procreatione, educatione, diſciplina, magiſtratuúmque deſignatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de victu deque iis qui labore ſuo ipſum parant, venire neceſſe eſt. Et agriculturæ leges primò ponantur: primáque terminalis Iouis hæc. Nemo fines atque terminos agri moueat, nec ciuis vicini, nec finitimi pere-

Terminorũ agri lex.

grini, ſi agri extrema poſſideat. ſed putet id eſſe verú quod dici ſolet, hic immobilia mouet, malitq; vnuſquiſque ſaxú aliud ingens mouere, quàm paruú lapidem iureiurando à diis firmatum, quo amicitiæ & inimicitiæ terminentur. Alterius enim Iupiter contribulis, alterius hoſpitalis eſt teſtis: qui hoſtili prælio ſemper inſurgunt. Qui legi obtemperat, indemnis vtique ſit: qui eam deſpexerit, duplices pœnas luat: primò quidé deo vindice, deinde lege: quæ iubet vt nemo ſponte vicini agri terminos moueat. Eum verò qui mouerit, quicunque voluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudiciú ducant, à quo damnatus vt pote terminorum clàm víque turbator, reddat, patiatúrq;, prout iudices iudicauerint. Multa deinde paruáque damna in vicinia ſæpius ac ſæpius facta, magnas inimicitias pariunt, vicinitatem difficilem & amaram reddunt. Propterea caueat vicinus ne vicino noceat, cùm in aliis, tum vel maximè in agris colendis. Nocere nanque non difficile, ſed cuiuſlibet hominis eſt: prodeſſe verò non cuiuſlibet. Quicunque verò fines egreſſus, vicini

Damnorum ex vicinia leges.

coluerit agros, damnum reſtituat, & impudentiæ atque illiberalitatis pœnas luat: duplúmque loco mulctæ ipſi deponat cuius agrum coluit. Cognitores verò & iudices cenſoréſq; huius rei, agrorú curatores ſint. In maioribus quidem, vt ſuprà dictum eſt, vniuerſus duodecimæ partis ordo: in minoribus verò, qui cuſtodiis præſunt. Siquis paſcuis noceat, illi conſideratis damnis iudicent atq; condemnent. Si aliena examina quis perſequitur, atq; æra pulſans delectatione apes ad ſe trahit, damnum reſtituat. Si quis igné in materiam ſic immiſerit, vt vicino non cauerit, prout magiſtratibus videbitur, condemnétur. Similiter qui in plantando menſurá vicini agri non reliquit, ita plectatur, vt à pleriſque legúlatoribus ſufficienter id dictum. Quorum legibus vti debemus, nec putare multa & minima quæ cuiuſlibet legumlatoris ſunt, à maiori ciuitatis conditore eſſe facienda. Ná & de aquis priſcæ leges & bonæ agricolis conſtitutæ ſunt. Quæ profectò recitatione huc deriuandæ non ſunt. Sed qui aquam ad ſua voluerit ducere, à publicis fontibus ita deducat, vt

( )In Grçco deſút. Aquç ductuum leges.

cat, (vt nullius priuati manifeſtum fonté perturbet. Deducat auté quà velit,) præter quàm per domos, aut ſepulchra, aut loca diis cóſecrata: nec aliud damnum inferat, niſi quod ab ipſo riuulo efficitur. Quod ſi aquæ inopia ſolo inſita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes non retinet, cùm neceſſitate quiſpiam opprimatur, in loco ſuo ad cretá vſq; effodiet: & ſi hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantú à vicinis aquetur, quátum neceſſitas poſtulat. Sed ſi vicinis quoque pauca ſit, aquandi modus, quo vtatur quotidie, ſibi ab agri curatoribus ſtatuatur. Si verò aquæ pluuiales abundent, & qui inferiores partes habitant aut colút, defluxú ita prohibeát, vt ſuperioribus noceant: aut cótrà ſi ſuperior inconſideratè fluere aquas permittens, inferiori noceat, & cóuenire inter ſe nequeant: in vrbe quidé ędilis, in agris verò, qui agris præeſt, modú imponat: qué ſiquis nó ſeruauerit, inuidię & peruerſitatis pœnas perſoluat, & vicino dánú in duplo reſtituat, eò q, magiſtratib' parere nó voluerit. Autúni auté fructuú cómunis huiuſmodi participatio ſit. Bina nobis gratiæ dona hic deus largitur. Vnú Dionyſiacú,

Fructuú lex.

quod recondi non poteſt: alterú verò, quod reponi aptú eſt. Hæc igitur lex de fructibus ſanciatur. Qui vuas aut ficus de ruſticis fructibus ante vindemiæ tépus guſtauerit, quod cú arcturo cócurrit, quinquaginta drachmas, ſi de ſuo agro collegerit, Dionyſio dedicandas perſoluat: ſin à vicinis acceperit, miná: ſin ab aliis, duas minæ partes. Vuas autem ficúſque,

Fructus generoſi

quos generoſos nominauimus, neq; cómodè recódi poſſunt, quomodo & quádo velit, ſi ſua hæc ſunt, colligat. ſin verò aliena, niſi impetrauerit, quoniam lex eſt, vt nemo moueat quæ nó depoſuit, qui accepit, mulctetur. Quod ſi ſeruus quiſpiam, nó perſuaſo agri domino, eas acceperit, pro ſingulis ficubus vuarúmq; acinis æqualia numero verbera patiatur. Inquilinus fructibus emptis, ſi quidem códi nó poſſunt, ſi cupit, veſcatur: peregrinus aút in ipſo itinere ſi tráſeat ſolus, aut cú vno tantummodo, fructus nó reponédos ſi velit hoſpitali cum venia guſtet. Alios autem guſtare quos ruſticos dicimus, peregrinos

Fructus ruſtici.

quoq; lex prohibeat. Sin verò qui condi poſſunt inſcius tetigerit, ſeruus quidé plectatur. Liber aút dimittatur admonitus ficus vuáſq; ſolummodo quæ condi non valét, guſtare licere, eas verò, ex quibus paſſæ vuæ & vinum & caricæ fiunt, minimè. Pyra verò & mala tum alia, tum punica, cæteráq; huiuſmodi clàm auferre, turpe non ſit. Siquis verò deprçhenſus fuerit, pauciores annos quàm triginta natus, ſine vulneribus verberetur, atque puniatur, nec pœna vlla propter huiuſmodi verbera libero ſit. Aduenæ quoque de his fructibus perinde ac de iis quos ſuperiùs diximus, qui non condúntur, carpere liceat. Si ſenior quiſpiam comederit, nec aſportauerit, vt aduenæ permiſſum eſt, & ipſe quoq; omnium huiuſmodi fructuú particeps fiat: quòd ſi legi non paruerit, ad virtutis certamen impotens habeatur, ſi iudicibus huic rei præſidentibus tunc relatú hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maximè omnium confert, ſed facilè corrúpi poteſt. Terra verò & ſol & aer, quæ cum aqua ſimul ea nutriunt quæ terra naſcútur, non facilè veneno, vel diuerſione, vel abla-

Aquarú corruptores.

tione corrumpi poſſunt. his auté modis facilè aquæ damnum infertur, propterea legis auxilio indiget. De hac igitur hæc lex ſanciatur, Siquis ſponte alienam aquam ſiue ſcaturientem è fontibus, ſiue collectam, veneno aut foueis aut ablatione corruperit, ad ædiles deferatur: vbi ſi deliquiſſe cóuincitur, damnum reſtituat, & fontes aut aquarú vas, vt interpretes à ſingulis ſemper faciúdam purgationé iudicarint, ita purget. In aduectione autem omniú quæ ab agris colliguntur, liceat cuique res ſuas qua velit

Vecturæ frugum.

aduehere, modò aut nulli damno ſit, aut ſibi triplú proueniat lucrú eius damni quod vicino infertur. Horum cognitores, magiſtratus ſint, & cæterorum omnium quæ per iniuriam ſponte quis, aut vi, aut clàm, vel per ſe, vel per illa quæ poſſidentur ab eo, in perſonam, aut in rem intulerit. Hæc inquá, ad magiſtratus omnia deferantur, ſi tres damnú minas non excidit: ſin verò maius ſit, ad conſtituta publicè iudicia cauſa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod ſi magiſtratuum aliquis iniuſtè de damno alicuius ſententiam tulerit, duplum ei qui paſſus eſt iniuriam, debeat. Et omnino ſi quid per iniuriam fecerint magiſtratus, cauſa ipſa à quolibet volente in publico iudicio agitetur. Infinita penè parua reſtant inſtituta, quibus corrigantur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribúſque, ſiue inter duos, ſiue inter multos citatio ſit, & cæteris huiuſcemodi, quæ nec à legibus præteriri poſſunt, nec tamen ſeniore legumlatore digna videntur. Ea igitur omnia iuniores priſcas leges imitati, & parua ex magnis intelligétes, neceſſariúmque vſum experientia cognoſcentes, legibus donec ſufficienter ſe habeant, ordinent. Deinde ſufficienter poſitis, immobiliter his vtantur. De ceteris autem opiſicibus leges ita conſtituantur. Primò nullus ciuis opificio

Opificũ leges.

vllo detineatur, ſed nec ſeruus quidé ciuis alicuius. Arte enim magna quæ longa exercitatione, multiſque doctrinis indiget, occupatus eſt ciuis, cùm cómunem ciuitatis ornatú procuret: quæ res non leui quadam opera cótenta eſt, ſed præcipuum ſtudium exigit. duas verò artes aut ſtudia duo diligéter exercere humana natura nó poteſt. Nemo etiá ſatis poteſt arti quidé vni vacare, & alteri' artis opifici præſidere. Hoc igitur in ciuitate ſtatutú ſit, vt nemo ęrarius ſimul & lignarius faber ſit, nec lignarius faber fabris ærariis magis quàm opificio ſuo præſideat, ſpecioſam cauſam hinc fortè nact', quòd cùm multos habeat miniſtros & operarios, ob eam cauſam maioré ex arte ſua prouétú quæſtúq; percipiat, melius arté ſuam exerceat: ſed ſinguli opifices ſingulis artibus vacét, & ab eis victú acquirát. Hác legé ædiles ita obſeruari procurrent, vt ſi quis ciuis ad artem aliquá magis q̃ ad virtutis curá declinauerit, opprobrio atque infamia notatú ad curſum ſuú cóuertát. Sin auté peregrinorú aliquis duabus artibus vacet, vinculis, mulcta, expulſione, vná tátú cóplecti cogatur. De mercede outé apificum, de operis ipſorum approbatione aut improbatione, de iniuria etiam quam vel patiuntur vel inferút, ædiles vſque ad drachmas quinquaginta cognoſcát. Maiora verò ad pubica iudicia delata ſecundú legé iudicentur. Vectigal autem importandarú exportandarúmq; rerú

Vectigal nullum.

nullum penitus ſit. Thus verò cæteráq; huiuſmodi quæ diis incenduntur, peregrináque ſunt, purpuram ſimiliter & colores alios, qui à regione nó producuntur, aut qui ab aliqua alia arte expetútur quæ externis quibuſdá inuehendis opus habet, niſi neceſſaria ſint, nemo adducat: nec rurſus aliquid quod regioni neceſſarium ſit. exoportet. Hæc omnia legum cuſtodes duodecim qui reliqui ſunt, exceptis quinque ſeniotibus, procurent atque cognoſcát. Arma verò & inſtrumenta bellica ſi aduectitia arte eſt opus, conuehantur.

uebantur. ſimiliter quæ ad hæc idonea ſunt plantæ, ænea inſtrumenta, funes, animalia, quę ad bellũ cõferunt. Quorum magiſtri equitũ & ductores exercitus curam habeant, inuehẽdi euehendíq; concedente ſimul ac ſuſcipiente ciuitate: de quibus legũ cuſtodes ſufficientes decentéſque leges ferent. Nulla verò in re pecuniæ colligendæ gratia, vel in

Annonę ratio.

ciuitate vel in vniuerſa regione cauponatio fiat. Annonæ autẽ quæ ex agris percipitur diſtributio, rectè iuxta Cretenſium legem cõſtituetur. Nam quæ à regione producũtur, in duodecim partes ab omnibus diſtribuenda ſunt, & ſimiliter cõſumenda. Duodecima verò pars quæque, vt tritici, hordei, cæterarúmq; frugum & fructuũ, venalium quoq; omnium animalium tripertitò & competenti ratione diſtribuatur, & pars vna liberis, altera ſeruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: ſiue aliunde venerint aliquandiu vrbem habitaturi, & neceſſariis egeát, ſiue propter publicam vel priuatam ciuis alicuius vtilitaté acceſſerint. Hæc igitur tertia omniũ neceſſariorũ pars, venalis ſemper ac neceſſariò tantummodo ſit. De duabus vero partibus nihil neceſſariò vendatur. Quomodo igitur hæc rectè diſtribuentur? Patet autem in primis rectè id fieri poſſe, ſi partim æqualiter, partim inæqualiter diſtributio fiat. CLI. Quo pacto? ATH. Meliora vtique vel deteriora iſtorum ſingula, neceſſe eſt terram producere atque augere. CLI. Quidni? ATH. Cùm tres partes ſint, quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec ſeruus, nec aduena, ſed æqualis eadémq; ſimiliter ſit omnis diſtributio. Quilibet autem ciuis, cùm duas partes acceperit, ſeruis & liberis quot & qualia velit, ſuo arbitratu diſtribuat. Quod verò plus iſtis eſt, menſura & numero ſic diſpertiendum eſt, vt cùm omniũ animalium, quibus à terra victus præbetur numerus habeatur, ita demũ fiat partitio.

Vicorũ diſpoſitio.

Habitationes poſteà ſeorſum ordinádæ ſunt. Ordo aũt talis maximè decet: duodecim vicos per media in ſingulis duodecim partibus vnũ eſſe oportet: & in vnoquoq; venaliũ rerum loca, deorũq; templa & deos ſequentium dæmonum eſſe cõſtructa, ſiue indigetum Magneſiorum, ſiue aliorum, quorũ ſtatuæ antiquiſſima memoria cõſecratæ ſint. Atq; his priſcorum virorũ honores reddendi ſunt. Veſte quoq;, Iouis, Mineruæ ſingulorúmq; aliorum ſingulis duodecim partibus præſidẽtium templa. Primum autẽ in altiſſimis locis ædes cuſtodũ ſint vndique muniſſimæ. Reliqua deinde regio opificibꝰ in tredecim partes diſtribuatur. Et pars vna in vrbe habitet, per duodecim vrbis partes diuiſa, aliæ exteriorem vndique teneant locum, atq; in ſingulis vicis opifices ad agriculturę cõmoditatem idonei habitare compellantur. Horũ omnium curá magiſtratus qui agris præſunt, habeant, præuideántq; quot quibúſve ſinguli opificibus egent, & vbi habitantes impedimẽto agricolis non ſint, ſed magná ipſis vtilitatem cõferant. Vrbanorũ quoque ſimiliter opificum curam ædiles habeát. Res autẽ venales curæ præfectis vrbi ſint, qui primò rem ſacrá curent, deinde nequis vẽdendo emendóve iniuriá faciant, vehemẽter prouideant: & immoderatos, contumelioſóſque omnes compeſcant. Hi conſiderẽt nunquis ciues peregrinis res ſingulas conuenienter, atq; vt lege cautũ eſt, vendant. Lex autẽ eſto. Primo die menſis, eorũ quę vẽdi oportet, partẽ peregrinis curatores exhibeant, ſcilicet ciues eorumq; miniſtri duodecimam tritici partem, ementq; peregrini pro menſis totius tempore triticum & ſimilia quæ primo foro vendũtur: decimo verò die humidorum venditio, emptióque menſi ſufficiens ſtatuatur: vigeſimotertio animaliũ venditio, quibus homines egent: Vaſorũ itẽ ac rerũ quas agricolæ quidem vendunt, velut ſunt pelles, & omne veſtiũ genus, & texturæ, & plicata, & coacta ac cõſtricta, & quædá alia huiuſmôdi: externi verò emere ab aliis neceſſe habẽt. In cauponis autẽ horũ quicquá, aut triticũ, aut hordeũ in polentam comminutum, aut etiam aliud omne alimentũ ipſis aut ipſorum ſeruis neq; quis vendat neq; quiſquá à tali quicquam emat. In peregrinorũ tamẽ foro peregrino liceat opificibus, eorũq; ſeruis vinũ cibũq; cõmutare ac vẽdere, carnéſque coctas ſimiliter: quæ res à plurimis cauponatio nominatur. Materiá verò ignis vniuerſam quotidie peregrinus ab iis q in agris id curát, emere poſſit, cæteriſq; peregrinis prout velit & quando velit reuendere. Cęterarũ omniũ rerũ & ſupellectiliũ quibus vtimur, in cõmuni foro venditio fiat, in locis determinatis: vbi legum cuſtodes, præfectiq; vrbis vnà cum ædilibus locum deſignarint, & pretia venalibus impoſuerint. Hic nũmi cõmutentur rebus, ac res nummis. Commutet autem vnuſquiſq; per ſeipſum nemini cõmittens. Quod ſi commiſerit, ſiue receperit, ſiue nõ, quieſcat oportet. Nullum enim cõmutationũ taliũ iudiciũ eſt. Siquid verò venditũ emptũq; pluris minoriſve eſt, quam lex iuſſerit, qua rerũ venaliũ mẽſuræ & pretia cõſtituta ſunt, apud legũ cuſtodes plus illuc cõſcribatur, & cõtrariũ deleatur. Eadẽ ipſa de conſcriptione bonorũ, quæ ab incolis peregriniſq; poſſidentur, fiant:

Incolarũ conditio.

liceátq; cuiuis certa conditione ad vrbẽ migrare, & hoc ita vt artẽ aliquá exerceat, nec plures quam annos viginti à die cõſcriptionis permaneat: quo in tẽpore incolendi vectigal ſoluere nullum cogatur niſi frugalitatis exemplũ, nec emptionis vẽditioniſque gratia ærario quicquam debeat. Cùm autẽ viginti anni exacti fuerint, accipiat rem ſuá, & abeat. Quòd ſi magnũ aliquod beneficiũ intra viginti annos ciuitati cõtulerit, velitq; plus temporis, aut etiam per vitam in ciuitate manere, fiat ipſi quod petierit, ratúmq; habeatur, ſi modo cõcilio cõcioniq; perſuaſerit. Incolarum autem filiis ſi ipſi quoque opifices ſint, poſt quintumdecimum ætatis annum ita coloniæ tempus incipiat, vt viginti poſteà maneant annos, deinde quò velint proficiſcantur, & ſi manere voluerint, maneát poſtquam ſimiliter perſuaſerint. Qui autẽ recedit, deleta deſcriptione, quę ſibi apud magiſtratus erat conſcripta, ſic abeat.

DIALOGVS NONVS DE LEGIBVS, VEL LEGVMLATIONIS.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

NOnus dialogus poſt communẽ morum diſciplinam & legũ multarũ traditionẽ, aggreditur iam iudicia. Et vadè quidem opportunè. Nam & qui moribus eruditi legibuſq; inſtructi sũt, iudicare iã poſſũt: & qui eruditioni inſtructioniq; pręcedẽti non paruerũt, iã ſunt iudicandi. Prudenter omnino noſter hic animorũ medicꝰ ſeruare hactenus ſalutaribus ſtuduit monitis integrã animi ſanitatẽ: iam verò perditã cunctis machinis reparare molitur. Verùm quæ chartas Platonica eſt, miſericors, dolens, compulſus ad ſecandũ quaſi trahitur & vrendũ: & id quidem tam benigna cautione, vt grauiter ægrotantes verbis blãdiſſimis conſoletur: contẽdátq; verbis quaſi magicis carminibus ſanos efficere antequàm medicam adhibeat manum, quã etiam deinde ſic admonet, vt languẽs & vix perſentiat, & plus admodum ſpei concipiat, q̃ doloris: & ex dolore non perniciem reportet, ſed ſalutem. Inſignis clementia vir neminẽ abſq; cõſolatione punit: neminẽ punitũ perdit: omnes pro viribus ſeruat: & quos nece punit, profitetur à morbis animi liberare: ac minimò mortis malo, interim ingẽti & in dies creſcẽti obſiſtere animi malo. Pręſtare verò aſſerit hinc abire, q̃ in morbo vel animi, vel corporis incurabili viuere. Atqui neq; hac vita priuat, niſi quẽ cognouerit inſanabilẽ: neq; ſupplicium vllum à lege, quæ bona eſt, illatũ, tẽdere vult ad malum. Quinimo pœnam ipſam multis de cauſis eſſe bonam: tum quia iuſta eſt, iuſtitia verò bona: tum quia vel præſens purgat, vel futurũ præpedit malum. tum quia in puniẽdo vno, interim exemplo prodeſt & multis, ciuitatemq; purgat malis. Et vt ſummatim dicã, iuſtitiam vbiq; mirũ in modum cũ clementia miſcet, neq; rigiditate torquet durius, neque mollitia quicquam relinquit inultũ. Quemadmodũ verò in ſuperioribus prius diuina præcepit officia, q humana: ſic in præſentia prius in ſacrilegia, q̃ in cætera delicta prudẽter animaduertit. Ac dum q̃ graue ſit læſæ maieſtatis diuinæ crimen oſtendit, afflante deo ſignificat nihil tale ab hominibus quondã quãdiu diuina quædã in eis gratia viguit, fuiſſe aliquando perpetratũ. Sed poſtquã propter alia delicta gratia illa eſt amiſſa, homines iam quaſi alienos à Deo in Deũ ipſum peccare per ſacrilegia incepiſſe, vt ſacrilegiũ ipſum nõ modo peccatum ſit, ſed etiam pœna peccati: pœna inquã nõ purgans aliquem, ſed interimens. Non enim lege, ſed tranſgreſſione legis pœna talis infertur. Quod autem dicit, priſcos legum latores fuiſſe dei filios, legéſque heroibus, qui etiam ex dijs erant geniti tradidiſſe: exponẽdum eſt per ea quæ in Critia & Politico & ſæpe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos ſub Luna, alios alijs terræ plagis gubernandis accommodatos. Quos poſſumus more etiam Platonico angelos nominare. Per quos ſub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominũ accepiſſe docet. Per quos in Critia quoque dicit homines primos ex terra natos accepiſſe iura: homineſq; illos hic nominat heroẽs ex dijs ortos, id eſt, deorum opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non ſcriptas ad aures, ſed inſpiratione quadam à mẽtibus diuinis in mentes humanas fuiſſe transfuſas: homineſq; ſub illis quandiu paruerunt, vixiſſe beatos. Addit ob huiuſmodi legum tranſgreſſionẽ homines diuinã gratiam amiſiſſe: qua quidem amiſſa felicitatẽ quoq; amiſerint: & infelices in ſacrilegia iam proruperint: & per ſacrilegia peſſimi tãdem infeliciſſimiq; euaſerint: in his & terreſtris illius paradiſi, & eiectionis ex eo, myſteriũ licet agnoſcere. Conſidera verò vbi perquirit ſacrilegij cauſas, tres aſſignari cauſas grauiũ delictorũ. Primã quidẽ communẽ hominũ fragilitatẽ conſuetudine confirmatã. Secundã verò dæmonicã perſuaſionẽ ſiue ſuggeſtionẽ. Tertiam deniq; culpã perniciosam ex antiquis inexpurgatiſq; peccatis inuſtã, ad grauiſſima ſcelera ſtimulantẽ. Quæ quidẽ originali culpæ, de qua multi multa theologi diſputãt, videtur eſſe ſimilima. Quamobrem vbi Plato diuinus ſacrilegũ alloquẽs inquit, Non humanũ ad ſacrilegiũ te impulit malũ, neq; diuinum: intellige humanũ malũ, humanã fragilitatem ad inferiora proclinẽ: Diuinũ verò malũ, diabolicam, vt inquiũt, fraudem. Negat verò duo hæc, non quia nõ ſint in cauſa ſacrilegij, ſed quia nõ ſola ſunt cauſæ. Accedit enim his tertia propriáque ſacrilegij cauſa, quã ſubiungit dicens: Sed ſtimulus quidam exitialis à priſcis inexpiatiſque peccatis ingenitus. Per quem videlicet animus non humanus amplius, ſed ferinus, nimirum ſacrilegio peccat in Deum, nullam vlterius dei rationem habens, quando rationem humanã iã amiſit diuinæ rationis imaginem: Mox verò primæ ad ſacrilegium inſtigationi Plato quaſi naſcẽti morbo tribus occurrit remedijs quemadmodum morbus hic tribus ex cauſis oritur. Primò quidẽ, vt immanis impetus cõprimatur ad ſacras mittit expiationes, quas Chriſtianorũ more pænitẽtiæ, confeſſionis, eleemoſynæ, ieiunij nomine poſſumus nuncupare. Deinde vt diabolicis reſiſtat inſidijs, ad orationes ſupplicationeſq; mittit per quas à ſuperis liberatoribuſq; ſpiritibus contra inferos præſidiũ impetretur. Poſtremò quò imbecillitatẽ humanã cõtinere poſſit, mãdat vt malorũ hominũ familiaritatẽ deuitãs, bonorũ aſciſcat conſuetudinẽ. Proinde, quoniã poſt Deum more Pythagorico coli patriã iuſſerat, meritò poſt ſacrilegia quæ in perſonas aut res Deo conſecratas perpetrantur pergit ad punienda ſcelera & delicta, quæ propriè contra patriã comittuntur, quæ non ſolũ ſacrilegijs proxima iudicat, ſed annumerat plectitque ſimiliter. Hæc verò tria eſſe iudicat. Peccare enim in patriã, hoſtemq; patriæ habẽdum eſſe, & qui poſthabitis legibus principatũ ad humanã voluntatẽ libidinemq; reducit, & qui cùm poſſit, periclitanti patriæ non ſuccurrit: & qui vel auaritia vel alia de cauſa pro filio euadit patriæ proditor. Inter hæc officiũ legiferi repetit. Id antẽ eſſe vult, vt nõ tanquã dominus ſeruis, ſed tanquã pater filiis conſcribat leges: nõ minus perſuadens q̃ minitans, nec minus docẽs q̃ imperans, nec minus alliciẽs q̃ perterrens: vt legiſlatoris opus nõ tam mãdatorũ præſcriptio ſit, q̃ diſciplina morũ: finis enim eius eſt, quacunq; id ratione fiat, ciues bonos beatoſq; efficere: punire verò malos, neceſſitas eſt in eo potius, quàm voluntas. Et quia ſolæ inter humanas Platonicæ leges hæc omnia cõplectũtur, humanarũ omniũ perfectiſſimæ ſunt, ac penè inter diuinas potius, q̃ humanas annumerãdę. Neque ab re primũ diſputationis huius exordiũ à Deo factũ eſt: deinde additũ à Platone, videri ſibi hæc omnia diuinitus inſpirata. Demũ ex hac ipſa diſputatione ad beatũ ſummi Iouis tẽplũ, id eſt, cælũ recto tramite peruenitur. At quoniã nõ ſolũ in ſacrilegiis parricidiiſq;, verũetiã in cæteris ſcelerib. pro aliis culparũ gradib. alij quoq; pœnarũ gradus, & à legũlatore deſcribẽdi, & à iudice ſunt cẽſendi, comodiſſimã ad gradus eiuſmodi diſcernẽdos diſtinctionẽ adducit in medium. Habitus quidẽ omnis aut virtutis eſt, aut vitij. Si virtutis, omnino voluntarius eſt: quoniã conſilio libero & expedita electione & propriis animi actionibus eſt acquiſitus. Sin verò vitii habitus eſt, inuoluntarius omnino cenſetur. Quia ita morbus eſt animi, ſicut humorũ intemperantia morbus eſt corporis. Nemo verò morbum dixerit voluntariũ: quamuis nonulla, quæ præter opinionem inferunt morbũ, poſſit quodãmodo volũtaria dicere. Pręterea eiuſmodi habitꝰ ex impedito cõſilio, diſtractãq; electione, & paſſionibus potius, q̃ actionib. inoleſcit. Ex his conficitur Platonicum illud ſæpiſſime decantatum, Vitiorum habitus inuoluntarios eſſe, neminemque fieri ſponte malum. quemadmodũ & nemo fit ſponte ægrotus, & deformis, & inops. Poſt hãc habituũ diſtinctionẽ ſequitur diſtinctio actionũ. Quæ quidem aut ad virtutis, aut ad vitij habitum gignendũ propriè vergunt. Si ad virtutis, ita volũtariæ ſunt, vt victus eſt habitus voluntarius. Sin verò ad vitij, partim quidẽ voluntariæ dicuntur, propterea quòd & animo quodãmodo cõſentiẽte fiunt, & poterant nõ fieri antequã fierent: partim verò inuoluntariæ, tũ quia ad detrimentum, deformitatem, morbum clàm deducunt: hæc autem vellet nemo: tum quia ex quadã finis exituſq; ignoratione cõſurgunt. Quatenus verò per ignorantiã fiunt, eatenus præter ipſam rationis voluntatẽ fieri iudicantur. Diſtingue rurſus hoc pacto. Actiones humanæ quantũ ad legem iudiciorúmq; materiam attinet, in quinque capita rediguntur. Aut enim ex affectibus concupiſcentiæ pullulat, aut ex impetu iraſcibilis naturæ prorumpunt: vel ſimplici quadã veniunt ignorãtia, per quã quis res ipſas ignorat, quãuis ſe ignorare nõ neſciat: vel ignorantia duplici fiunt, per quã quis & res ipſas neſcit, & ignorantiã ſuam ſimul ignorat, videlicet ſcire ſe putans: vel tandem ex rationali quadam opinione proueniunt: opinione inquam de iuſtis atq; iniuſtis rationi legibúſque credendi. Poſt diſtinctionẽ eiuſmodi diſtinguit & iudicij regulas per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiſcentia, aliter in eos qui ira peccant: atque in his diſcernatur, vtrum conſultò, an inconſultò deliquerint. Præterea vtrum vi palamq;, an potius clàm atque fraude. Deinde nunquid per ignorantiam ſit erratum ſiue per ſimplicem, ſiue per duplicem ignorantiam. Vbi verò de homicidiorum iudiciis agens priſcum adducit myſterium de interfectis interfectores vlciſcentibus: attende ex Platonis ſentẽtia, perturbationes ad ſenſibilia pertinentes poſſe in anima ſeiuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiuſdem ſententia remanet & prima quædam ſentiendi natura ſubſtantialis origo ſenſuum reliquorum, per quam anima & in hoc corpore in hæc inſtrumenta vires explicat ſentiendi, & diſcedens ab hoc eas quodammodo replicat in ſeipſam, ſiue, vt magis Platonicè loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur. De his Platonici ita diſtinguunt, vt anima in corpore hoc craſſiore ad breue habitet: in aereo verò multa per ſecula: in cæleſti per omnia. Quorſum hæc? Ne mireris perturbationes in defuncti anima ſupereſſe, ſi harum rerum ſenſus memoriáque ſuperſunt. Probabile verò eſſe putabant antiqui theologi, animas hominum repentè interfectorum, vt pote inexpiatas, perturbationibus agitari: quin & hoſtes exagitare, id videlicet non humana tantum indignatione efficiente, ſed diuina etiam nemeſi ac dæmone prouidente. Supereſſe verò ex antiquorum opinione in anima ſenſum perturbationémque vltricẽ, eámque aereo vti corpore, Platonicus noſter Maro teſtis occurrit. Quid enim ſibi vult, Et nunc magna mei ſub terras ibit imago? Platonicè admodum imaginem rationalis animæ nominat primam ipſam ſentiendi naturam. Sed cur magnã? Quia & fons